

Az iskolatelevízió új 5. osztályos orosz sorozatáról

Az általános iskolában orosz tanító tanárok és mindazok, akik valamilyen módon kapcsolatban vagyunk az általános iskolai orosz nyelvoktatással, felfokozott érdeklődéssel vártuk az iskolatelevízió új orosz adásait.

A 15 adás forgatókönyve és az eddig sugárzott órák alapján szeretnék a műsorról néhány észrevételt tenni.

Az iskolatelevízió vállalkozása, hogy az 5. osztály számára készít sorozatot – vagyis olyan osztály számára, amelyikben még csak kezdik tanulni az orosz nyelvet –, elismerésre méltó. Ott ugyanis, ahol csak minimális nyelvtani ismeretekkel rendelkeznek a tanulók, az első 250 szóval is csak a tanév végére ismerkednek meg, megfelelő adássorozatot létrehozni igen komoly feladat. Az 5. osztály kezdő színvonala, az alig 130 szóból álló szókincs az I. félévben, az alapvető nyelvtani ismeretek hiánya, a témakörök egyszerűsége rendkívül megköti a szerző kezét. Ennek ellenére, úgy érzem, jól oldották meg a feladatot, egy bizonyára sikeres és mind a tanárok, mind a tanulók körében már is népszerű anyagot hoztak létre.

Az ITV tervezi egy kézikönyv közreadását, hasonlóat a középiskolai sorozat kézikönyvéhez, amely a teljes forgatókönyvön kívül módszertani tanácsokat is ad majd az órák levezetését illetően. Ma még azonban sokan a gyakorló nevelők közül vagy nem tudtak minden adást megnézni, vagy semmilyen segédanyaggal nem rendelkeznek, s csak az adások címét ismerik. Ezért szükséges az egyes adások rövid ismertetése.

Az 1. Gde szumka? és a 2. Fotograf c. adások a szóbeli kezdő szakasz szóanyagát dolgozzák fel. Tulajdonképpen a 3. adás is a bevezető időszakban tanult anyagra épül, hisz új anyag csak a tankönyvi 7. leckében van. Az első három adás szinte az addig tanult egész lexikai anyagot felöleli. A szerző tudatosan építi bele a v és na előjárók használatát, az igék egyes szám 3. személyét, mint a bevezető időszak „nyelvtani anyagát”.

A sorozat igen nagy értéke, hogy szinte valamennyi adásban a tankönyvi szövegtől teljesen eltérő, frappáns kis történetek a lexikai és nyelvtani anyag hordozói. Így a 4. lecke alap gondolata egy bevásárlás, ahol a megvásárolt áruk adják az apropót a „nem” fogalmának bevezetéséhez és a személyes névmás 3. személyű alakjának használatához.

Az 5. és 6. adás nyelvtani anyaga a melléknév használata. Míg az előbbieken a Bobek család új Zsigulija körüli bonyodalmak keltenek jogos érdeklődést a családban és a bábálatok között, addig az utóbbiban egy szovjet kiállításon járunk és a kisiú fantáziája szó maga körül szép álmokat...

A 7. leckében ismét egy nagyszerű keretjátékot láthatunk. A számtan órán a játékos Iván figyelmetlen, s mivel nem oldja meg a feladatát, egyest visz haza. S ha már számtanórán történt az eset, természetesen, hogy a nyelvtani anyag: 1–10-ig a tőszámnevek.

Az első 7 adást már megnéztük. A 8. részben Ivánt, mint hetest látjuk viszont. Ügyetlenségéből majdnem baj kerekedik, eltűnik egyik kis barátunk, a Kenguru, de végül is minden jóra fordul. A nyelvtani anyag a főnév többes számú alanyesete és az „o” előjáró használata.

A 9. leckét a szerző félévi anyag ismétlésül szánta. Úgy ismételjük át a lexikai anyagot, a számneveket, a v és a na előjárók használatát, az ige egyes és többes szám 3. személyű alakjait, néhány melléknevet, a szervezési szavakat, hogy közben megint jót derülünk Iván csinytevésén.

A következő (10.) lecke ismét csak Iván „ügyességét” dicséri. A Bobek család kirándulása jó lehetőséget nyújt az I. főnévragozás gyakorlására, s a znty és az umety használatára. (Ezeknek az igéknek és a mocs használatának szembeállítására, úgy érzem, problémás a tanulók életkori sajátossága oldaláról nézve, mindenesetre tankönyvi anyag. A szerzőt dicséri, hogy nem kerüli meg a problémát, sőt, mint később látni fogjuk – több adásban is szerepelteti.)

A 11. adásban akörül támad bonyodalom, hogy Iván figyelmetlenségéből össze-teveszti a Nemzeti Múzeumot a Nemzeti Színházzal. S közben a II. ragozáshoz tartozó igéket gyakorolhatjuk különböző alakban. Az adás lexikailag és nyelvtanilag is a 11. lecke anyagához kapcsolódik.

A következő adásból megtudjuk, hogy Iván barátjával, Misával elmozizta, eljátszotta a délutánt, s így a házi feladatot már csak másolni maradt idejük... A lexikai anyag a falu témakör szavai, a nyelvtan a jo-soros igék ragozása.

A 13. és 15. adások a tankönyv 16. és 19. leckéjéhez (Budapest és Úttörőtábor) kapcsolódnak, mind szókinsben, mind nyelvtani anyagban. (A melléknév többszáma.)

A 14.-ben a Róka és a gólya c. állatmese is bemutatásra kerül egy kirándulás kapcsán, s a mocs, a jeszty, znty, umety igék ragozása jelenti a nyelvtani anyagot. Ezek után lássuk, milyen problémák adódnak a sorozattal kapcsolatosan.

1. Az egész adássorozat egy sor kitűnő nevelési lehetőséget hordoz magában. Minden egyes adás önként kínálja azokat a momentumokat, ahol csiszolgathatjuk, alakíthatjuk gyermekeinket. Iván Bobek valóban olyan, mint a többi gyerek. Amiért szülei, vagy tanár nénije megfeddik, azért vagyunk mi is elégedetlenek diákjainkkal. Mindez igazán nagy értéke a sorozatnak, csak élni kell vele.

2. Sok vita tárgyát fogja képezni és a gyakorló nevelők részéről is fel fog vetődni az a kérdés, hogy a sorozat eltér a korábbi műsortól és egyes iskolatévés adástól abban, hogy ez nem „szól” úgy a tanulókhöz, mint azt sokan várnák, nem tesz fel kérdéseket, csak az ún. didaktikus részben készzeti válaszadásra őket. Itt az aktivitás kérdése felől érheti kritika a sorozatot.

Ezt a kérdést egy kicsit részletesebben kell megvizsgálunk. Az igazi aktivitást a szakemberek általában nem onnan ítélik meg, hogy hány tanuló jelentkezik, hogy „mozgalmas”-e az óra. Ez az aktivitásnak csak külső látszata. A lényeges azonban, hogy folytatnak-e a tanulók intenzív és produktív tevékenységet. A tanulók gyakorlati megnyilvánulásából ugyanis hiányozhat az igazi aktivitás, ha a tanulók csak mechanikus, spontán reprodukálást végeznek.

Pedagógiánk alapelve, hogy a tanuló fejlődésének döntő tényezője a tanuló tevékenysége. A tevékenység alatt a tévés adásokkal kapcsolatosan elsősorban szellemi – intellektuális tevékenységre gondolunk. (A tevékenység pedagógiai értelmezése ennél természetesen sokkal szélesebb.) Jelen esetben, amikor aktivitásról beszélünk, erre az intellektuális tevékenységre gondolunk.

Nyilvánvaló, hogy az oktató munka során csak akkor segítjük elő, csak akkor biztosítjuk tanulóink fejlődését, ha az oktatási folyamatban „széleskörűen kibontakoztatjuk, kifejlesztjük és céltudatosan szervezzük, irányítjuk a tanulók sokoldalú tevékenységét”. (Szokolszky I., Köznevelés, 1964/7.)

Most már csak az a kérdés, hogy ez a tévés sorozat alkalmas-e így a tanulói aktivitás kibontakoztatására? Azt hiszem, hogy igennel válaszolhatunk erre a kér-

désre. Ugyanis ezek a rövid tévéadások a maguk nagyon frappáns történeteivel egy igen intenzív és értékes tanulói aktivitás forrásai.

Hogyan készítheti intellektuális aktivitásra az adás tanulóinkat?

a) A tévés adások már önmagukban érdeklődést felkeltőek, vonzóak a gyermekek számára. Hány szülő számolt be arról, hogy gyermekeink minden kényszer nélkül kapcsolják be a készüléket és nézik az iskolatévét adásait, még a nem saját osztályuknak szólót is! Az új sorozat nagyon érdekes, lebilincselő, s máris nagyon várt a tanulók körében.

b) Ez a sorozat jól motiválja a tanulói tevékenységeket. Különösen értékes az olyan aktivitás, amelyet nem külső tanári, vagy egyéb kényszer (jegyek, noszogatók stb.) motivál, hanem a tanuló személyiségéből fakadóan aktív. Itt a remek történeteken, bábfigurákon túlmenően az adás drámaisága is motiválja a tanulókat, s így közvetve a tantárgy iránti érdeklődést is fokozza.

c) A tévésorozat az iskolai anyagot életközelségbe hozta. A tanulót elsősorban az ragadja meg, az iránt érdeklődik, vagyis az aktivizálja, ami tapasztalásával, életével közvetlen kapcsolatban van. A tananyag olyan feldolgozása, hogy egy 10 éves gyermeket állítunk a középpontba és akivel mindig olyasmi történik, ami minden más 10 éves gyermekkel megeshet. – jelenti az életközelséget, ami végül is az exponált anyag aktív feldolgozását segíti és serkenti. Kétségtelen azonban, hogy ez a feldolgozási mód jobban igényli a pedagógus aktív részvételét az előkészítő és a feldolgozó szakaszban.

d) Végül még egy lényeges megjegyzés az aktivitás kérdéséhez. Mint ismeretes, ebben az évben az Iskolarádió is készített egy sorozatot oroszról ugyancsak az 5. osztály számára. A két műsor már jelzi a jövő útját; tovább növelhető a hatékonyság, ha közös, egymásra épülő, egymást kiegészítő tévés-rádiós műsorokat írunk.

A rádió nyelvtani-gyakorló adásai állandó beszédprodukciónak biztosítanak a tanulóknak.

3. Ez az adássorozat is a tananyag ismétlését, rendszerezését, összefoglalását van hivatva szolgálni. Az ismeretközlési folyamatban szükséges, hogy a tanulóknak megszilárdítsuk az ismeretek egy adott csoportját. Nagy előnye az adássorozatnak, hogy már a nyelvtanítás kezdő fokán meg tudta valósítani azt a követelményt, hogy olyan szövegben, szituációban adja a tantervi anyagot, amely a tankönyvi, tanórai szövegtől, szituációtól teljesen eltérő. Így biztosítja a tanulóknak a sokoldalú összefüggések kialakítását, lehetőséget nyújt bonyolultabb, összetettebb feladatok megoldására, jó tanári munkával jártasságot szerezhetnek a tanulók a tanult anyag alkalmazásában.

4. Az iskolatelevízióknak az egységes nevelői eljárások kialakításában, a nevelők szakmai képzésében, az oktatás színvonalának egységesítésében is döntő szerepe van. Erre már az első adásban találunk példákat:

a) A lexikai kontrasztivitásnak számos problémája van az iskolai nyelvtanításban. Dr. Banó I. kitűnő elméleti cikke alapján (INYT 1971/2) vártuk, hogy egyértelműen letegye a garast a szumka-portfelj használatát illetően. Ugyanis a jelen iskolai gyakorlat a szumka szót iskolatáska-aktatáska jelentésben használja, ami végérményben téves. Iván sportszatyorja maradandóan tisztázta a jelentést.

b) Az iskolatévét adásában a tankönyvi avtorucska-val szemben a rucska szó szerepel. Úgy érzem, hogy itt is a tévé az életszerűbb. Az iskola talán túl merev a pero, rucska, avtorucska szembeállításánál. A beszélt orosz nyelv a rucska-t használja, a jelzőkkel teszi pontosabbá jelentését, pl. sarikovaja, sz zolotim perom stb. A mai gyerek, amikor a rucska szót használja, aligha gondol a tollszárra.

5. Az anyag megértése, felfogása és feldolgozása milyen nehézséget támaszt a tanulókkal szemben?

Kétségtelen, hogy viszonylag sok szó szerepel az adásban. A főiskola számítástechnikai csoportja komputerén szóstatistikai vizsgálatokat végeztünk. Az adatok részletes elemzésére más helyt majd még visszatérünk, itt csak néhány jellemző adatot ismertetek. A 15 tévés adásban 475 lexikai egység 6939-es szóhasználatallal szerepel. Ebből ötödik osztályban tanítunk 225 szót. A nem tanítandó szavak száma 250, s ebből 70 csak egyszer fordul elő. Ezek nagy részét el lehetett volna hagyni. Ahol viszont éppen az ismeretlen szavak a történet csattanóinak hordozói, mindenképpen meg kell tanítani.

A tanulók számára pozitív értelemben jelent még nehézséget a már korábban leírt feldolgozási mód, amely a tankönyvi anyagot attól teljesen eltérő situációban adja. Ez segíti majd a tanulók prompt reagálási képességének kialakítását.

6. Nagyon jónak tartom, hogy sok új és kedves dal szerepel az adásban. A dalokat magnószalagon meg lehet majd vásárolni, de máris fűjják a gyerekek. S így a dalbetétek egyéb szerepük mellett az oktatási anyag elsajátítását is segítik.

7. Minden egyes adáshoz nyelvtani anyag is tartozik. A nyelvtan a lexikai anyagba van beépítve, sehol sem találkozunk nyelvtani magyarázattal. A szerző a nyelvtani anyag tanítását a szaktanárra bizza, ugyanakkor nagy fordulatszámmal szerepelteti a sorozatban.

Úgy gondolom, hogy az új sorozattal kapcsolatosan most az a legfontosabb, hogy rendszeresen nézzük az adásokat, hogy gyűjtsük a tapasztalatokat, hogy kipróbáljunk különböző módszereket, hogy tanulóink érdeklődését élesztgessük, hogy lelkes szószólói legyünk az adásnak.

DR. GAZSÓ ISTVÁN
Szeged, Tanárképző Főiskola

Témazáró tudásszintmérő lapok készítése matematikából az általános iskola felső tagozata számára

(Befejező rész)

A tanulók teljesítményének differenciált elbírálását a *témazáró mérőlapokban* a feladatok kódolásával és a kódolást egyértelművé tevő *javitókulcsok* kidolgozásával érjük el.

A kódolás itt röviden azt jelenti, hogy a feladatok helyes megoldásához szükséges részletfeladatokat – *elemi lépéseket, feladat-elemeket, alternatív elemeket* – külön-külön bíráljuk el, a megoldásukban nyújtott teljesítményt külön értékeljük. Az így nyert részleteredmények összegét véve jutunk el a tanuló teljesítményét kifejező, értékelő számhoz az éppen szóban forgó témazáró mérőlapban.

Az értékelő számok kialakítása azonban bonyolult folyamat, amiről az alábbiakban majd némi tájékoztatást adunk. Itt egyelőre csak annyit jegyzünk meg, hogy a javítókulcs segítségével a kísérleti munkában részt vevő tanárok egyértelműen állapíthatják meg, hogy egy kitöltött mérőlapban mennyi a helyes válasz és mennyi